

ВІДГУК
на дисертацію **ЦЗЯН ЦІНЬ**
«ТЕМБР-АМПЛУА КОЛОРАТУРНОГО СОПРАНО У СУЧАСНІЙ
ВИКОНАВСЬКІЙ ПРАКТИЦІ»,

подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво,
галузь знань 02 – Культура і мистецтво

Дисертація Цзян Цінь присвячена комплексному дослідженню феномену «тембр-амплуа» колоратурного сопрано в історичній ретроспективі та в проекції на сучасну виконавську практику. Взявши за мету виявити загальне, особливе та одиничне у трактуваннях тембр-амплуа колоратурного сопрано, авторка здійснює спробу покроково вивчити ті питання, які б дали змогу якнайповніше розкрити заявлену тему роботи. Серед них: яким чином на трактування тембр-амплуа, зокрема колоратурного сопрано, впливає історично обумовлена зміна естетичних настанов та виконавських шкіл; наскільки суттєво можливість зміни типу голосу в оперному спектаклі може вплинути на авторський задум і чи дійсно композитори настільки прискіпливо ставляться до звукозображальних можливостей людського голосу; чи діють закони щодо взаємообумовленості тембрових характеристик голосу і драматургії сценічного розвитку певного персонажа у ситуації, коли весь оперний твір чи його окремі елементи (сцени, сольні номери) виконуються не на сцені театру, а в концерті, на стадіоні, в телевізійному шоу тощо (с.2).

Як зазначає авторка, актуальність теми обумовлена насамперед «нагальною потребою наукового осягнення змін, що відбуваються у сучасній виконавській практиці», а також відсутністю спеціальних праць, присвячених «дослідженню феномена колоратурного сопрано у сучасній вокальній культурі» (с.2). Тож робота виявляється потрібним дослідженням у сенсі як

теоретичного, так і практичного значення при подальшому вивченні сучасного вокального мистецтва.

Дисертація поєднує історичний, жанрово-стильовий, системний, біографічний і порівняльно-інтерпретаційний підходи для розкриття теми дослідження. Авторка використовує широкий корпус джерел: монографії, методичні праці, критичні статті, відеозаписи та інтерв'ю. У дисертації заявлено наукову новизну, зокрема – систематизацію найвідоміших партій для колоратурного сопрано через призму історико-стильового розвитку західно-європейського оперного мистецтва XVIII – XIX століть та виокремлення особливостей творчості китайських колоратурних сопрано у аспекті культурного діалогу «Схід–Захід».

Дисертація складається з анотації, вступу, двох розділів (з підрозділами), висновків, списку джерел (121 позиція) та додатків.

У *першому розділі* «Феномен колоратурного сопрано як предмет науково-методологічних досліджень» та *трьох підрозділах* здійснено спробу систематизувати класифікацію оперних голосів, розглянуто поняття «колоратурне сопрано» у науково-методичних працях, окреслено історико-стильові орієнтири формування цього амплуа у XVIII–XIX ст., узагальнено наукові праці, предметом дослідження яких є феномен тембр-амплуа.

Отже, *підрозділ 1.1* «Становлення сучасної класифікації голосів» окреслює історичні витоки класифікації співочих голосів, розглядає перетворення в системах класифікації під впливом сольного виконавства та опери, розкриває вплив *bel canto* і традиції кастратів на формування амплуа, окреслює причинно-наслідкові зв'язки між жанровими трансформаціями опер та змінами у класифікації голосів.

У *підрозділі 1.2* «Поняття «колоратурне сопрано» у науково-методичних працях: досвід систематизації» здійснено аналіз трактування поняття «колоратурне сопрано» у працях музикознавців, вокальних педагогів (згадується Fach-система, «Путівник...» Р.Болдрі, численні сучасні методичні

джерела), наводяться репертуарні приклади з виконавського досвіду іменитих виконавиць (А.Нежданова, Дж.Сазерленд, Є.Мірошниченко, Б.Руденко).

У *підрозділі 1.3* Тембр-амплуа колоратурного сопрано у смислових орієнтирах західно-європейського оперного мистецтва XVIII – XIX століть» авторка здійснює аналіз на матеріалі партій з опер В.А.Моцарта («Чарівна флейта»), Дж.Россіні («Севільський цирульник»), Дж.Верді («Травіата»), Дж.Пуччіні («Манон Леско»), у кожній з яких, за словами Цзян Цінь, відбувається знаходження «оригінального трактування образу Жінки», а також звукозображальних та технічних можливостей людського голосу. Авторка реконструює історію трансформації ролі колоратури від бароково-белькантівської віртуозності до більш драматичних та психологічно насичених трактувань. Ілюстративні розгляди ролей (Цариця Ночі, Розіна, Віолетта, Манон) відтворюють різні функції колоратури у драматургії творів.

У *другому розділі* «Колоратурне сопрано у сучасній виконавській практиці: тенденції та концепції» увага зосереджується на сучасному стані виконавських практик, із залученням аналізу окремих партій, репертуарної політики театрів та діяльності (життєтворчості) видатних виконавиць. Цзян Цінь вдало пов'язує історичні традиції з новітніми сценічними тенденціями, звертаючи увагу на вплив технічного прогресу та зміну форматів оперної комунікації.

У *підрозділі 2.1* «Партії Лючії ді Ламмермур та Віолетти у сучасному оперному театрі» авторка насамперед обґрунтовує вибір саме цих двох партій; аналізує тенденції щодо врахування та дотримання вимог тембр-амплуа при запрошенні співачок на певні ролі; також виявляє тенденції щодо сценічної презентації опер Г.Доніцетті та Дж.Верді; здійснює систематизацію відомостей щодо творчості сучасних колоратурних сопрано, які співпрацюють із знаними західноєвропейськими театрами (зокрема: Метрополітен-опера, Баварська державна опера, лондонський Ковент-

Гарден, La Scala, ін.). Серед виконавиць – Надін Сьєрра, Лізетт Оропеза, Дженніфер Френс (в ролі Лючії), які, як зазначає дисертантка, «створюють своєрідний сучасний стандарт цього образу: він уже не є «вітриною» вокальної віртуозності, а постає як вираження травматичного досвіду, жіночої суб'єктності та психологічної боротьби» (с.92); а також Аїда Гаріфулліна, Надін Сьєрра, Сабіна Пуертолос в ролі Віолетти, «надаючи режисерам і співакам широке поле для інтерпретацій – від традиційних до концептуально інноваційних» (с.93).

Дослідження *підрозділу 2.2 «Українська традиція колоратурного співу: виконавська дидактика»* спроектовано на мистецтво та специфіку колоратурного співу в Україні, яке «становить одну з найвиразніших ліній розвитку національної вокальної культури, яка водночас органічно інтегрована у світовий оперний процес» (с. 97). Авторка слушно зазначає, що формування національної школи колоратурного сопрано в Україні тісно пов'язано з двома чинниками: традицією італійського бель канто, на яку опирались педагоги після здобуття освіти в Європі, та національною пісенною культурою, з її особливою увагою до мелодики, кантилени й природної гнучкості голосу (с. 97). Розглянуто постаті О.Маравйової, М.Е.Донець-Тессейр, З.Гайдай, Б.Руденко, Є.Мірошніченко, М.Стеф'юк, ін.; проведено аналіз репертуарної політики українських театрів. Зазначається, що поряд із творами українських композиторів, в репертуарі театрів України спостерігається регулярне звернення до творчості Верді, Россіні, Моцарта, Белліні, де колоратурні сопрано можуть проявити свої технічні та виразові можливості. Зауважимо, що висвітлення української національної традиції робить роботу китайської дослідниці вагомою для вітчизняного музикознавства.

У завершальному *підрозділі 2.3 «Творчість китайських колоратурних сопрано в аспекті глобалізаційних процесів»* дисертантка розкриває феномен китайських співачок і подає приклади творчості сучасних китайських

колоратурних сопрано, аналізує їхню присутність у глобальному оперному виконавстві та пропонує до розгляду явище «китайське бельканто». Опираючись на дослідження Чжоу Ї щодо розуміння специфіки цього явища (манери співу): «його варто розуміти метафорично: немає якогось окремого, самобутнього китайського бельканто. Є техніка співу, котра використовується в усьому світі і в Китаї теж. Разом з тим, можна сміливо говорити про феномен “китайського бельканто”, коли процеси глобалізації так об’єднують мистецьку спадщину різних народів, що стає неможливо визначити національну належність музиканта-виконавця» (с. 138). У цьому підрозділі авторка прагне увиразнити поняття культурного діалогу «Схід–Захід» і трансляцію технік. Зауважимо, що висвітлення творчості китайських співачок – явище, недостатньо висвітлено в українських дослідженнях. Тому і наукова новизна найбільш виразно, на нашу думку, представлена саме у цьому підрозділі.

Попри усі позитивні аспекти даної наукової роботи, як-от – 1) досить широкий спектр джерел, що включає як класичні музикознавчі праці, так і сучасні публікації, 2) вдале залучення порівняльного аналізу оперних партій та творчості провідних колоратурних сопрано, 3) наявність авторської інтерпретації історичної еволюції колоратурного сопрано, – все ж:

- спостерігається дещо поверхневий аналіз окремих інтерпретацій: у роботі є чимало прикладів, але аналіз конкретних записів чи виконавських традицій, на нашу думку, недостатній; хотілось би відчувати глибше занурення в нюанси специфіки виконання однієї й тієї ж партії різними співачками (навіть в різні часові відтини), що підтверджувало б тези про певні зміни в амплуа, увиразнюючи порівняльно-інтерпретаційний метод, заявлений у вступі роботи;

- перші підрозділи містять розлогі історичні описи, що радше повторюють загальновідомі факти, аніж ведуть до нового наукового узагальнення;

- безумовно, другий розділ демонструє багатий різнобічний матеріал, проте аналітична глибина все ж поступається його широті.

- також зустрічаються технічні огріхи (рік народження С.Крушельницької – правильно: 1872).

Попри вказані вище міркування та побажання, дисертація Цзян Цінь є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням. Вона має як теоретичну, так і практичну цінність, а її результати можуть бути використані в музикознавчих дослідженнях, у викладанні історії оперного мистецтва та вокальної педагогіки.

Запитання:

1. Коли ми говоримо про італійське бельканто і спробу перенести манеру «прекрасного співу» на терени Китаю, то чи ці спроби стосуються лише опер італійських композиторів, чи можливо, є оперні композиції китайських авторів, запропоновані в манері, яка б була близькою до артикуляційно-акустичної європейської манери співу?

2. У дисертації в якості досліджуваного матеріалу Ви обрали оперні зразки XVIII – XIX ст., а чи можете назвати партії з опер європейських композиторів XX – XXI століть, призначені для колоратурного сопрано; і чи можна в них віднайти особливості трактування тембр-амплуа колоратурного сопрано?

3. У дисертації Ви подаєте відомості про знаних українських співачок, володарок тембру колоратурного сопрано. Хотілось би дізнатись, творчість якої з них подобається Вам найбільше і чому?

Узагальнивши основні думки та міркування, наголошу, що дисертація Цзян Цінь є переконливою спробою комплексного осмислення феномену тембр-амплуа колоратурного сопрано в історичній та сучасній перспективі. Робота відзначається актуальністю, широкою джерельною базою, міжкультурним контекстом, увагою до української традиції. Це потрібна наукова праця, яка доповнить історичну, теоретичну, музикознавчу,

естетичну ділянку у сфері вокального мистецтва. Результати дисертаційного дослідження представлені у трьох фахових публікаціях авторки у спеціалізованих виданнях, рекомендованих і затверджених МОН України, що підтверджує їхню наукову та практичну цінність.

Вважаю, що загалом дисертація відповідає вимогам до кваліфікаційних робіт такого рівня, а її авторка ЦЗЯН ЦІНЬ заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво».

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства, професор,
професор кафедри академічного співу
Львівської національної музичної
академії ім. М.В.Лисенка

М. А. Жишкович

29.09.2025

